

Nowe informacje na temat Wyspy Wielkanocnej

29 października 2014

Polska badaczka rzuca nowe światło na autorstwo słabo znanego XVIII-wiecznego manuskryptu, opisującego Wyspę Wielkanocną kilkadziesiąt lat po jej odkryciu, jak również na zwyczaje i relacje społeczne jej mieszkańców.

Zaskakujące informacje zostały opublikowane w dwujęzycznej publikacji „Wciąż odkrywana. Wyspa Wielkanocna w nieznanym rękopisie z XVIII wieku”, która ukazała się w serii „Biblioteka Iberyjska” nakładem Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego i Instytutu Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich UW.

Dr hab. Zuzanna Jakubowska, adiunkt w Instytucie Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich UW, poddała szczegółowej analizie odkryty zaledwie cztery lata temu przez Marzenę Chrobak tekst, przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie, będący elementem tzw. kolekcji berlińskiej. Zbiór ten przed II wojną światową był własnością Pruskiej Biblioteki Państwowej w Berlinie.

Dotąd tekst zatytułowany jako „Memoriał” był nieznanym naukowcom zajmującym się tematyką Wyspy Wielkanocnej, czyli Rapa Nui.

„Tekst rzuca nowe światło na historię kontaktów Europy z cywilizacją polinezyjską. Ukazuje przebieg brytyjskiej eksploracji wyspy – w ramach drugiej wyprawy Jamesa Cooka dookoła świata – z perspektywy odmiennej niż inne znane dokumenty” – wyjaśnia dr hab. Jakubowska.

Na manuskrypt składa się 26 kart – ich dokładne odwzorowania, jak i transkrypcję oraz tłumaczenie na język polski i angielski, zawarto we właśnie wydanej publikacji. Sygnował go

Johann Reinhold Forster, którego zadaniem w czasie wyprawy Cooka było opisywanie jej przebiegu i napotkanych kultur i przyrody. Owocem był tekst wydany po wyprawie zatytułowany „Obserwacje poczynione podczas podróży dookoła świata” (1778).

Co ciekawe, tekst „Memoriału” – nowo odkrytego dokumentu, nigdy nie został opublikowany i rozpowszechniony, co do dzisiaj pozostaje zagadką dla naukowców. Dr hab. Jakubowska podjęła się próby jej rozwiązania.

Przede wszystkim badaczka poddała w wątpliwość autorstwo manuskryptu. Zleciła wstępną analizę grafologiczną, która pozwoliła stwierdzić, że jego autorem jest raczej syn Johanna Forstera – George. Jej zdaniem, tekst spisał George Forster, ale zawarto w nim spostrzeżenia zarówno jego, jak i jego ojca.

Manuskrypt jest bardzo szczegółowy – opisuje zagadnienia pomijane przez innych podróżników – uważa badaczka. Jego styl nasuwa autorce analizy przypuszczenie, że został zredagowany wcześniej (być może tuż po wizycie na wyspie) od upublicznionych dzieł Forsterów. Niektóre sformułowania stoją w sprzeczności do tych zawartych w oficjalnej relacji z wyprawy.

Dr hab. Jakubowska zauważyła, że jest to jedyny znany dokument z XVIII wieku, który wspomina, że podróżnicy widzieli kamieniołomy, gdzie wykuwano figury na Rapa Nui, tymczasem inne teksty temu wręcz zaprzeczają.

„Autor tego rękopisu również inaczej odnosi się do usposobienia i rozrywek mieszkańców wyspy, stara się wyjaśnić obserwowaną małą liczbę kobiet na wyspie, podczas gdy w najbardziej znanych dziennikach Forstera, tego wyjaśnienia nie ma, a także przekazuje cenne komentarze na temat rolnictwa, które w świetle dzisiejszych badań wydają się szczególnie atrakcyjne” – wylicza dr hab. Jakubowska swoje spostrzeżenia.

Okazuje się, że tylko w „Memoriale” pada stwierdzenie, że w miejscach, gdzie ziemia jest uprawiana – okazuje się

urodzajna, co stoi w sprzeczności do innych relacji, gdzie podkreślana jest jałowość i niegościnnność wyspy.

„Wzmianka o urodzajności gleby, gdzie zakładano pola, pośrednio wskazuje na zjawisko, które badacze Wyspy Wielkanocnej na dobrą sprawę odkryli dopiero w ciągu ostatnich piętnastu lat” – pisze autorka.

W rękopisie wyrażono opinię, że populacja wyspy nie uległa dramatycznemu spadkowi w wyniku wojny – tego typu teoria została zasugerowana natomiast w innych relacjach z wyprawy i pismach innych podróżników. Ponownie – najnowsze ustalenia naukowców idą w kierunku wyrażonym w „Memoriale”.

Raporty innych autorów opisują mieszkańców Rapa Nui jako osoby parające się złodziejstwem, przebiegłe i o niskiej moralności, podczas gdy tekst analizowany przez dr hab. Jakubowską może funkcjonować jako „hymn pochwalny na cześć dobroci, szczodrości i gościnności Rapanujczyków” – jak stwierdza ona w książce.

Autor: Szymon Zdziełowski

Źródło: [PAP – Nauka w Polsce](#)